

Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет

«ЗАТВЕРДЖЕНО»
Голова приймальної комісії
Рівненського державного
Гуманітарного університету
Роман ПІВЕНКІВ
23 квітня 2024 р.

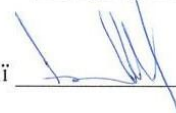
**ПРОГРАМА ФАХОВОГО ВИПРОБУВАННЯ
ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 032 «ІСТОРІЯ ТА АРХЕОЛОГІЯ»
для вступників на здобуття ступеня вищої освіти «Бакалавр»
на основі НРК6, НРК7 та для вступників,
які не менше одного року здобувають ступінь бакалавра**

Схвалено Радою факультету історії, політології та міжнародних відносин
Протокол № 3 від «27» березня 2024 р.

Голова Ради факультету історії, політології
та міжнародних відносин Валерій ШЕРЕТІЮК

Схвалено Навчально-методичною комісією факультету історії, політології та міжнародних
відносин
Протокол № 3 від «27» березня 2024 р.

Голова Навчально-методичної комісії факультету історії,
політології та міжнародних відносин Любов ГАЛУХА

Голова фахової атестаційної комісії Валерій ШЕРЕТІЮК

Розробники:
Любов ГАЛУХА
Руслана ДАВИДЮК
Інна МАРТИНЧУК
Руслан ПАЛЬЧЕВСЬКИЙ
Андрій СЛЕСАРЕНКО
Валерій ШЕРЕТІЮК
Ігор ФІЛІПЧУК

Рівне – 2024

Програма фахового випробування зі спеціальності 032 «Історія та археологія» для вступників на здобуття ступеня вищої освіти «Бакалавр» на основі РНК6, РНК7 та для вступників, які не менше одного року здобувають ступінь бакалавра / Л.Ю.Галуха, Р.П.Давидюк, І.І.Мартинчук, Р.С.Пальчевський, А.В.Слесаренко, В.М.Шеретюк, І.В.Філіпчук. Рівне : РДГУ, 2024. 14 с.

Розробники:

Галуха Л.Ю., професор кафедри історії України, кандидат історичних наук, доцент
Давидюк Р.П., професор кафедри історії України, доктор історичних наук, професор
Мартинчук І.І., доцент кафедри всесвітньої історії, кандидат історичних наук, доцент
Пальчевський Р.С., доцент кафедри історії України, кандидат історичних наук, доцент, завідувач кафедри історії України
Слесаренко А.В., доцент кафедри всесвітньої історії, кандидат історичних наук, доцент
Шеретюк В.М., професор кафедри історії України, кандидат історичних наук, доцент, декан Факультету історії, політології та міжнародних відносин
Філіпчук І.В., доцент кафедри всесвітньої історії, кандидат історичних наук, заступник завідувача кафедри всесвітньої історії

Рецензенти:

Шульга С.А., д.і.н., професор, Волинський національний університет імені Лесі Українки
Шеретюк Р.М., д.і.н., професор, Рівненський державний гуманітарний університет

Програма фахового випробування зі спеціальності 032 «Історія та археологія» для вступників на здобуття ступеня вищої освіти «Бакалавр» на основі РНК6, РНК7 та для вступників, які не менше одного року здобувають ступінь бакалавра визначає вимоги до рівня підготовки вступників, зміст основних освітніх компетенцій, критерії оцінки відповідей вступників, рекомендовані літературні джерела.

Розглянуто на засіданні кафедри історії України (Протокол від 15 березня 2024 року № 04) та кафедри всесвітньої історії (Протокол від «29» березня 2024 року № 3).

ЗМІСТ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА_____	4
ЗМІСТ ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ:	
ІСТОРІЯ УКРАЇНИ_____	6
ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ_____	8
АРХЕОЛОГІЯ_____	10
КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ ВСТУПНИКІВ_____	11
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ_____	13
ІНФОРМАЦІЙНИЙ РЕСУРС_____	14

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Вступні іспити із фундаментальних дисциплін є перевіркою готовності вступників до закладів вищої освіти для навчання у бакалавраті спеціальності «Історія та археологія».

У зміст програми вступних випробувань включено матеріали з історії України, всесвітньої історії, археології.

Програма вступних випробувань передбачає аналітичний підхід до розкриття поставлених проблем, глибокого опанування фактологічного матеріалу, глибокого та детального розуміння та розкриття поставлених проблем.

Враховуючи профіль майбутньої спеціальності, вступники мають продемонструвати фахові компетентності спеціальності (ФК):

ФК 1. Усвідомлення взаємозв'язку між фактами, подіями, явищами і процесами у минулому та сучасності.

ФК 2. Усвідомлення відмінностей в історіографічних поглядах різних періодів та в різних контекстах.

ФК 3. Усвідомлення соціальних функцій історика, розуміння можливості використання історії для досягнення політичних цілей, в тому числі наслідків зловживання історією.

ФК 4. Здатність використовувати у професійній діяльності наукові праці та інформаційно-довідкові видання (бібліографічні довідники, путівники до архівних фондів, архівні описи тощо), сучасні інформаційно-пошукові системи.

ФК 5. Здатність відшукувати для освітньої і наукової діяльності історичні джерела (архівні та опубліковані документи, етнографічні, картографічні матеріали, музейні експонати, археологічні артефакти і т.п.).

ФК 9. Здатність працювати з історичними текстами і документами, коментувати, анотувати їх відповідно до певних критеріїв; презентувати і обговорювати результати наукових досліджень.

ФК 10. Здатність вільно оперувати спеціальною термінологією.

Відповіді вступників мають бути чіткі, лаконічні, змістовні, повинні засвідчити про готовність до навчання у магістратурі за обраною спеціальністю.

Порядок проведення вступного випробування:

- Допуск до вступного випробування вступників здійснюється за умов наявності екзаменаційного листа та документа, який засвідчує особу (паспорта, свідоцтва про народження тощо);

- вступне випробування проводиться згідно з розкладом, складеним приймальною комісією РДГУ;

- вступникам, які беруть участь в усних вступних випробуваннях дозволяється мати при собі ручку з чорнилом (пастою);

- вступник отримує тільки один комплект екзаменаційних завдань, заміна завдань не дозволяється;

- вступник має право звернутися до екзаменаторів з проханням щодо уточнення умов завдань;

- під час вступного випробування не дозволяється порушувати тишу, спілкуватися з іншими вступниками, користуватися електронними, друкованими, рукописними інформаційними джерелами;

- запис відповіді на екзаменаційні завдання здійснюється в аркуші усної відповіді, під якою ставиться підпис вступника та членів екзаменаційної комісії;

- вступники, які не з'явилися на вступне випробування без поважних причин у визначений розкладом час, до участі у подальших випробуваннях та в конкурсі не допускається; за наявності поважних причин, підтверджених документально, вступники можуть бути допущені до пропущеного вступного випробування (випробувань) з дозволу

відповідального секретаря приймальної комісії в межах встановлених термінів та розкладу вступних випробувань;

- перескладання вступних випробувань не дозволяється.

Оцінювання відповіді на вступному випробуванні за 200-бальною шкалою, відповідно до повноти і правильності відповіді.

Час, відведений на проведення вступного випробування в усній формі (відповідно до наказу МОН України від 27 серпня 2002 року № 450) – 0,25 год. на одного вступника

ЗМІСТ ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

Первісне суспільство. Розвиток найдавніших суспільств на українських землях

Палеоліт та мезоліт. Залюднення території України. Стоянки первісних людей. Людина сучасного типу. Форми соціальної організації. Розвиток знарядь праці. Основні заняття. Виникнення землеробства й скотарства. Зародження релігійних уявлень і мистецтва.

Досягнення людей у добу неоліту та енеоліту. Трипільці, їх прабатьківщина та розселення. Господарство і побут трипільських племен. Поселення і житла трипільців. Трипільська культура. Релігійні уявлення та розвиток мистецтв. Землероби та скотарі доби бронзи.

Кімерійці. Скіфи. Сармати. Походження та розселення. Заняття і матеріальна культура. Суспільне життя. Характерні риси релігії та мистецтва.

Грецька колонізація Північного Причорномор'я. Найдавніші міста-держави. Боспорське царство. Населення. Господарське життя. Політичний устрій і духовне життя. Римський період в історії Північного Причорномор'я.

Походження, речові та писемні відомості про слов'ян. Анти. Господарство. Побут, звичаї та вірування. Відносини з сусідніми народами.

Германські племена на території України. Велике переселення народів (IV–VI ст.). Гуни. Авари.

Русь-Україна

Розселення слов'янських племен. Зародження державності у Середньому Подніпров'ї. Союзи племен. Основи господарського життя: рільництво, скотарство, розвиток ремесел і торгівлі.

Заснування і розвиток Києва та інших міст. Князь Кий. Становлення держави з центром у Києві. Зміни в соціально-економічному та політичному устрої. Зародження земельної аристократії. Князі Дір і Аскольд.

Початок поширення християнства у Русі-Україні. Перший похід на Візантію. Держава за часів Олега. Доба князя Ігоря. Зміцнення Русі-Україні в середині X ст. Княгиня Ольга та її «реформи». Зовнішньополітична діяльність: подорож до Константинополя, налагодження відносин з Німеччиною. Поширення християнства. Князь Святослав. Війни з хозарами, булгарами, ясами (аланами) і касогами. Підкорення в'ятичів. Війни на Дунаї. Початок правління Володимира Великого. Реформи князя. Війни з кочівниками. Відносини з іноземними державами та зміцнення міжнародного авторитету Русі-Україні.

Передумови та причини прийняття християнства Русі-Україні, хрещення 988 р. Історичне значення запровадження християнства.

Міжусобна боротьба після смерті Володимира Великого. Ярослав Мудрий та його внутрішня політика. Церковне життя. Митрополит Іларіон. Міжнародне становище Київської Русі. Культурно-просвітницька діяльність Ярослава Мудрого. «Руська Правда». Господарське життя. Формування економічних і суспільних відносин. Соціальна структура суспільства. Розвиток сільського господарства, ремесел, торгівлі. Аграрні відносини (вотчина, повинності селян, селянська громада та її функції). Русь-Україна за Ярославичів. Боротьба за київський престол після смерті Ярослава Мудрого. «Правда Ярославичів». Любецький з'їзд 1097 р. Боротьба з половцями.

Володимир Мономах. Боротьба за об'єднання усіх київських земель. «Статут Володимира Мономаха» та його значення. Мстислав Володимирович. Причини роздробленості. Економічний і політичний розвиток Київського, Чернігово-Сіверського, Переяславського, Галицького та Волинського князівств. Зруйнування Києва Андрієм Боголюбським. Культура. Основні віхи формування українського етносу: території, мова, духовне життя, побут. Перша згадка назви «Україна». Походження і розвиток національної символіки. Усна народна творчість. Освіта. Літописання («Повість минулих літ», «Київський літопис»). Література («Слово про закон і благодать», «Слово о полку Ігоревім», «Повчання

дітям Володимира Мономаха»). Архітектура і живопис. Музика. Боротьба проти монголо-татарських завойовників. Битва на р. Калці 1223 р. Вторгнення орд хана Батия і знищення Києва. Значення боротьби проти монголо-татар.

Галицько-Волинська держава

Передумови утворення Галицько-Волинської держави. Волинське і Галицьке князівства у другій половині XII ст. Ярослав Осмомисл. Об'єднання Романом Мстиславичем Галицького і Волинського князівств в одну державу. Поширення влади на Київ та інші українські землі. Боротьба з боярами. Взаємовідносини з Польщею.

Данило Романович. Боротьба за Галицьку землю після смерті Романа Мстиславича. Початок князювання в Галичі Данила Романовича. Монголо-татарська навала і відбудова князівства. Війни з Угорщиною і Польщею. Міжнародна політика Галицько-Волинської держави. Відносини із Золотою Ордою. Коронація та останні роки правління короля Данила.

Галицько-Волинська держава за наступників Данила Романовича. Занепад Галицько-Волинської держави. Культура Галицько-Волинської держави. Усна народна творчість. Освіта і писемність. Літописання. Галицько-Волинський літопис. Архітектура й містобудування. Живопис. Художні ремесла. Побут.

Розвиток українських земель від середини XIV – до середини XVI ст.

Українські землі у складі Великого князівства Литовського, Руського і Жемайтійського. Встановлення влади литовських князів над Волинню, Чернігово-Сіверщиною, Поділлям, Київщиною та Переяславщиною. Характер Литовсько-Київської Русі. Політика князів Гедиміна та Ольгерда.

Київське князівство Володимира Ольгердовича.

Польська експансія на українські землі наприкінці XIV ст. Перша спроба Казимира III приєднати до Польщі Галичину. Боярське правління в Галичині на чолі з Дмитром Дедьком. Встановлення польської влади в Галичині. Русь як окремий регіон у Польському королівстві. Суперечки між Польщею та Угорщиною за галицькі землі. Ліквідація автономії Галичини у складі Польщі. Зміна адміністративного устрою та системи органів державного управління. Становище українського населення.

Кревська унія 1385 р. Прилучення до Польщі Галичини (1387 р.). Політичне становище українських земель після Кревської унії.

Великий князь литовський Вітовт і його політика. Участь українців у боротьбі з Тевтонським орденом. Грюнвальдська битва 1410 р.

Удільні українські князівства. Спроби збереження української державності. Волинь за Свидригайла Ольгердовича. Битва під Вількомиром 1435 р. Остаточна ліквідація Волинського та Київського князівств. Повстання М. Глинського 1508 р.

Українські землі у складі Угорщини, Османської імперії та Московської держави.

Завоювання Закарпаття угорським королем Стефаном I. Українські володіння у Підкарпатті (Мукачівщині). Князь Федір Корятович.

Включення Буковини й Покуття в Молдавське князівство. Перехід Молдавії у васальну залежність від Туреччини.

Крим та українське Причорномор'я. Тмутараканське князівство і Таврія. Утворення Кримського ханства. Встановлення турецького протекторату.

Входження Чернігово-Сіверщини у склад Великого князівства Литовського. Московсько-литовські війни XIV – початку XV ст. Завоювання Московським царством чернігово-сіверських земель.

Соціальна та етнічна структура населення українських земель. Національні й соціальні рухи на українських землях. Етнічні процеси в Україні. Основні риси економічного життя. Українське село. Початок процесу закріпачення. Розвиток міст. Магдебурзьке право. Ремесла й торгівля.

Культура й церковне життя від середини XIV – до середини XVI ст. Умови та стан розвитку культури. Розвиток української мови. Усна народна творчість. Освіта й писемність.

Літописання. Архітектура й містобудування. Живопис. Художні ремесла. Побут. Становище православної церкви на землях Великого князівства Литовського та Польського королівства.

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ

Історія Стародавнього світу

Первісне суспільство. Поняття «Історія первісного суспільства». Хронологічні рамки. Загальна характеристика етапів розвитку. Різноманітність підходів до вивчення проблеми. Віки, періоди. Методологія предмета. Проблематика і специфіка предмета.

Зрілість первісного суспільства. Завершення процесу антропогенезу. Зміни в суспільній організації. Суперечливий характер процесу еволюції людини. Теорія моноцентризму та поліцентризму. Расогенез. Видова єдність людства. Стадія ранньопервісної общини, пізньопервісна община.

Виникнення землеробства і скотарства. Рівень соціальної організації праці. Зростання чисельності населення. Шлюб і сім'я. Духовна культура.

Суспільні поділи праці. Поява приватної власності, соціальна диференціація. Воєнна демократія. Організація системи влади. Головні ознаки і функції держави. Звичаєве право. Таємні союзи. Поглиблення нерівності. Сусідська община. Релігійні уявлення. Розвиток писемності. Племінні організації. Мовна ситуація.

Стародавній Схід. Значення історії Стародавнього Сходу в курсі загальної історії. Хронологічні рамки курсу. Джерела з історії Дворіччя. Повідомлення античних авторів. Клинописні документи. Пам'ятники матеріальної культури. Історіографія (В.Струве, Н.Флітнер, С.Крамер та ін.)

Дворіччя. Шумери, аккадці. Розвиток господарства. Виникнення рабства. Поява перших держав (Киш, Ур, Урук). Міжусобиці.

Піднесення Вавилону. Хаммурапі. Об'єднання Дворіччя. Рабство, його види. Маравім і мушкену. Суперечки істориків щодо походження і становища мушкену. Розпад держави. Нашестя хеттів. Завоювання Вавилону касситами. Економічні і соціальні відносини. Зовнішня політика касситських царств.

Шумеро-вавилонська культура. Паквавилонізм. Поширення клинопису. Релігія. Міфи про створення світу. Жерці. Розвиток наукових знань. Школи. Народна творчість. Образотворче мистецтво. Архітектура. Вавилонська культура та сусідні народи.

Стародавня Індія. Джерельна база. Археологічні дослідження країни. Хронологія та періодизація староіндійської історії. Етногенез населення. Варни та касти. Особливості економічного розвитку. Матеріальна культура. Наукові знання, література. Театр. Музика. Мистецтво. Писемність. Освіта.

Стародавній Китай. Природа і населення. Розклад первісного ладу. Джерела. Перші держави Ся, Шан-Інь. Розвиток сільського господарства, ремесла. Державний устрій. Структура суспільства. Китай у період династії Чжоу. Держава Цінь. Династія Хань. Народні повстання в Китаї. Перехід до феодалізму. Культура Стародавнього Китаю.

Південно-Східна Азія і країни Індокитаю. Цейлон. Перші згадки про Цейлон. Розповідь про острів в «Рамаяні». Індійська іміграція в V ст. до н.е. Перші царі. Цейлонські хроніки V–VI ст. до н.е. Перші держави.

Розповсюдження на Цейлоні буддизму. Індуїзм. Політична історія стародавнього Цейлону (II ст. до н.е. – IV ст. н.е.). Боротьба між тапілами і сінхалами. Господарство.

Індокитай. Період розвинутого неоліту (II тис. до н.е.). Заселення території. Археологічні та етнографічні дані про життя племен Індокитаю. Виникнення рабовласницьких держав. Племінні союзи-Ван-Ланг. Ау Лак. Походи китайських імператорів в Індокитай. Повстання проти китайців. Племінний союз племен лао. Шани, Таї, лао. Кхмерські держави південного Китаю. Фунань: розвиток економіки. Держава Срог-Кхмер. Тьямпа на початку нашої ери. Зв'язок з Індією. Війни. Початок цивілізації.

Острівний світ. Малайя в III-I тис. до н.е. Зв'язок з Індією. Торгівля. Перші держави. Індонезія: переселення племен в Індонезію. Господарство і суспільний лад. Розселення племен. Виникнення рабства. Філіппіни.

Стародавній Схід: Корея і Японія. Вплив китайської цивілізації і державності. Корея – союзи племен і створення перших держав. Чосон. Племінні об'єднання. IV ст. до н.е. Виникнення держав. Господарство.

Японія. Неоліт на території Японії. Племена айни. Писемні джерела про виникнення держави. Релігія. Буддизм. Конфуціанство. Синтоїзм. Народні вірування.

Стародавня Греція. Пам'ятники культури. Формування рабовласницьких міст-держав. Джерела з історії. Античний поліс.

Спарта. Джерела. Держава у VIII-VI ст. до н.е. Особливості розвитку у VI-V ст. до н.е. Станова структура, побут, державний устрій.

Аттіка у VIII-VI ст. до н.е. Особливості розвитку. Афіни. Ремісничо-аграрні відносини, зростання торгово-ремісничої верстви. Реформи Солона. Тиранія. Законодавство Клісфена. Греко-перські війни. Грецька рабовласницька демократія. Реформи Ефілти. Перікл і розвиток афінської демократії. Соціальна політика. Зовнішня політика. Відмінності Афінської держави від Пелопонеського союзу. Обмеженість Афінської демократії. Причини її занепаду.

Римська держава. Джерела. Пам'ятники матеріальної культури. Легенди. Римські літописи. Історіографія. Ціцерон, Цезар, Саллюстій, Діозор Сицилійський.

Римська община в ранньореспубліканський період. Боротьба патрициїв і плебеїв. Економічні і політичні причини. «Закони XII таблиць». Нобілітет, плебс. Державний лад ранньої республіки. Коміції. Магістратури. Сенат. Армія.

Завоювання Римом Італії. Римо-італійська конфедерація. Перехід до класичного рабства. Війни в період Римської республіки. Криза республіканського ладу.

Римська імперія. Принципат. Август та його правління. Рання імперія в I-II ст. до н.е. Система принципату. Рабовласництво. Завоювання. Криза господарства у II ст. до н.е. Фінансова криза. Народні рухи.

Перші етапи становлення християнства.

Пізня імперія. Діоклетіан, створення системи домінанту. Правління Костянтина. Економічне становище у IV ст. і першій половині V ст. Криза рабовласництва і елементи феодалізму. Вторгнення варварів. Переселення народів, утворення «Варварських держав». Падіння імперії. Культура епохи імперії. Система виховання і освіти. Релігія. Наука. Римське право. Література. Значення культурної спадщини Риму.

Історія середніх віків

Виникнення Франкської держави. Монархія Каролінгів. Процеси централізації в країнах Європи XI-XV ст. Столітня війна. Представницько-станові органи влади. Соціальні і релігійні рухи. Національно-визвольні війни. Італійські війни. Нідерландська революція. Реформація і контрреформація.

Передумови Великих географічних відкриттів, португальські відкриття XV ст. Відкриття Америки. «Поділ світу» між португальцями і іспанцями. Плавання Васко да Гама. Колоніальні захоплення португальців. Походження назви «Америка». Магеллан і перше кругосвітнє плавання. Іспанські конкістадори. Завоювання Мексики та Перу.

Англійські, голландські і французькі колоніальні захоплення в кінці XV-першій половині XVII ст. Наслідки географічних відкриттів для Західної Європи. Розкриття становлення стародавніх цивілізацій Центральної і Північної Америки. Народи Майя – писемність, рабовласництво, розвиток сільського господарства, ремесла: будівництво, архітектура, мистецтво. Суспільно-політичний лад. Завоювання ацтеків, розселення, підкорення інших народів, розвиток господарства, іригаційні системи, ремесла-будівництво, ткацтво, зброярство. Інкі: розширення території, управління іншими народами, спорудження храмів. Суспільно-політичний устрій. Європейські завоювання та занепад американських цивілізацій.

АРХЕОЛОГІЯ

Основи археології. Види археологічних джерел (знахідки, споруди, відклади, культурний шар, пам'ятки), їх визначення, характеристика, інформаційні можливості. Археологічні пам'ятки: стоянки, поселення, городища, поховання, скарби.

Археологічна періодизація і хронологія.

Палеоліт та мезоліт. Початки вивчення палеоліту в Європі та в Україні. Періодизація і хронологія палеоліту. Вузлові проблеми походження людини і формування людського суспільства. Антропогенез. Ранні люди: гомо габіліс (*Homo habilis*), гомо еректус (*Homo erectus*), неандерталець.

Ранній палеоліт. Ашельська епоха. Мустьєрська епоха. Дослідження пам'яток раннього палеоліту в Європі і в Україні (Королево, Молодова, Старосілля). Природні умови. Матеріальна культура. Добування їжі та боротьба за виживання.

Пізній палеоліт. Природні умови. Характеристика пізньопалеолітичних пам'яток України. Матеріальна культура людини пізнього палеоліту (житла, знаряддя праці, прикраси). Кліматичні умови. Господарство та побут. Поховання. Особливості фінальнопалеолітичної епохи.

Мезолітична епоха. Кліматичні зміни і їх вплив на господарство населення. Стоянки і могильники. Матеріальна культура людини мезолітичної епохи. Господарство та побут. Археологічні культури мезоліту України.

Неоліт. Важливі перетворення в господарській діяльності людини. Становлення відтворюючих форм господарства. Поява нових прийомів у техніці виготовлення знарядь праці: розпилювання, шліфування каменю, свердлення, поява глиняного посуду. Пам'ятки культури прийшлих землеробсько-скотарських племен (культура лінійно-стрічкової кераміки).

Енеоліт. Загальна характеристика мідного віку (енеоліту). Інновації: обробка металів, поселення-гіганти, кургани, мегалітичні споруди, колесо. Трипільська культура. Поселення, поховальні пам'ятки. Побут і матеріальна культура. Господарство. Суспільний устрій. Духовна культура.

Залізний вік. Ранній залізний вік. Розвиток металургії. Зміни у господарстві населення та структурі суспільств. Періодизація. Передскіфський період. Населення Лісостепу України за кіммерійської доби. Скіфія. Види пам'яток. Поховальні пам'ятки, городища, поселення. Матеріальна культура населення. Соціально-економічний розвиток. Сарматський період.

Античні міста-держави Північного Причорномор'я. Початок планомірних археологічних розкопок Ольвії Б. В. Фармаковським. Внесок в дослідження Ольвії С. Д. Крижицького. Дослідження забудови навколо центральної міської площі. Священні ділянки. Розкопки храмів. Житла і господарські будівлі міських жителів. Матеріальна культура. Свідчення археологічних джерел про розвиток ремесла і торгівлі. Епіграфічні пам'ятки. Знахідки, пов'язані з релігійними віруваннями населення.

Черняхівська культура пізнього римського часу і її значення у вивченні етногенезу слов'ян. Загальна характеристика поселень і могильників. Характеристика житл і господарських споруд, основних категорій знахідок. Господарство населення черняхівської культури. Торгові і культурні контакти з античним світом. Причини занепаду черняхівської культури.

Слов'янські археологічні культури V–VII ст.: празька, пеньківська, колочинська. Історія досліджень. Внесок археологів С. С. Гамченка, Ю. В. Кухаренка, Д. Т. Березовця, В. Д. Барана, О. П. Приходнюка. Ареали поширення ранньослов'янських культур. Поселення і поховання. Житлове будівництво. Матеріальна культура.

Археологічні дослідження культурних нашарувань і споруд X–XIII ст. у містах Києві, Чернігові, Переяславі, Володимирі, Галичі. Розкопки «малих міст» Білгорода, Воїня, Родня,

Любеча, Дорогобужа, Звенигорода та інших. Історична топографія міст XII–XIII ст. Планування та забудова. Оборонні споруди, житлові будівлі, господарські та гідротехнічні споруди. Соціальна структура населення міст за археологічними джерелами. Монументальне будівництво (оборонні об'єкти і культові споруди), пам'ятки писемності, знайдені археологами.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ ВСТУПНИКІВ

Рівень професійної компетентності вступників оцінюється за 200-бальною шкалою:

I рівень – початковий Неправильні, фрагментарні відповіді, що демонструють нерозуміння суті програмового матеріалу в цілому, не володіння спеціальною термінологією.

II рівень – середній. Вступник володіє певною сукупністю теоретичних знань, практичних умінь, навичок, здатний виконувати завдання за зразком, володіє елементарними вміннями здійснювати пошукову, евристичну діяльність, самостійно здобувати нові знання.

III рівень – достатній. Вступник знає істотні ознаки понять, явищ, закономірностей, зв'язків між ними, а також самостійно застосовує знання в стандартних ситуаціях, володіє розумовими операціями (аналізом, абстрагуванням, узагальненням тощо), вміє робити висновки, виправляти допущені помилки. Відповідь повна, правильна, логічна, обґрунтована, хоча їй і бракує власних суджень.

IV рівень – високий. Передбачає глибокі знання з фахових дисциплін; ерудицію, вміння застосовувати знання творчо, здійснювати зворотній зв'язок у своїй роботі, самостійно оцінювати різноманітні життєві ситуації, явища, факти, виявляти і відстоювати особисту позицію. Відповідь вступника свідчить про його вміння адекватно оцінити власні здібності, можливості, рівень домагань, психологічні особливості; вибрати найефективніший варіант поведінки в тій чи іншій ситуації; регулювати власні емоційні стани, долати критичні ситуації тощо.

Критерії оцінювання	Шкала оцінювання	Національна шкала оцінювання
Неправильні, фрагментарні відповіді, що демонструють нерозуміння суті програмового матеріалу в цілому, не володіння спеціальною термінологією.	0-99	Незадовільно
Вступник володіє певною сукупністю теоретичних знань, практичних умінь, навичок, здатний виконувати завдання за зразком, володіє елементарними вміннями здійснювати пошукову, евристичну діяльність, самостійно здобувати нові знання.	100-149	Задовільно
Вступник знає істотні ознаки понять, явищ, закономірностей, зв'язків між ними, а також самостійно застосовує знання в стандартних ситуаціях, володіє розумовими операціями (аналізом, абстрагуванням, узагальненням тощо), вміє робити висновки, виправляти допущені помилки. Відповідь повна, правильна, логічна, обґрунтована, хоча їй і бракує власних суджень.	150-179	Добре
Передбачає глибокі знання з фахових дисциплін; ерудицію, вміння застосовувати знання творчо, здійснювати зворотній зв'язок у своїй роботі, самостійно оцінювати різноманітні життєві ситуації, явища, факти, виявляти і відстоювати особисту позицію. Відповідь вступника свідчить про його вміння адекватно оцінити власні	180-200	Відмінно

здібності, можливості, рівень домагань, психологічні особливості; вибрати найефективніший варіант поведінки в тій чи іншій ситуації; регулювати власні емоційні стани, долати критичні ситуації тощо.		
---	--	--

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Література з історії України

1. Горелов М.Є., Моця О.П., Рафальський О.О. Цивілізаційна історія України. (Нариси). Київ : ТОВ УВПК «ЕксОб». 2006. 632 с.
2. Климовський С., Сварник І., Войтович Л., Ващук Д., Блануца А., Черкас Б. Україна : литовська доба 1320–1569. Вид. 2-ге, переробл. / відп. ред. Ю.Ференцева. Київ : ТОВ «Балтія-Друк». 2017. 176 с.
3. Котляр М. Данило Галицький : біогр. нарис. Київ : Альтернативи. 2002. 328 с.
4. Плохій С. Брама Європи. Історія України від скіфських воєн до незалежності. Харків : Клуб сімейного дозвілля. 2016. 496 с.
5. Русь «після Русі». Між короною і булавою. Українські землі від королівства Русі до Війська Запорозького / фвт. кол.: В.М.Горобець, М.М.Волощук, А.Г.Плахонін, Б.В.Черкас, К.Ю.Галушко. Харків. 2016. 352 с. (Історія без цензури).
6. Україна крізь вік : в 15 т. Т. 5: Котляр М. Ф. Галицько-Волинська Русь / за заг. ред. В.Смоля. НАН України, Ін-т історії України : [б.в.]. Київ : Альтернативи. 1998. 335 с.
7. Україна крізь віки. У 15-ти тт. Т. 4 : Толочко О. П., Толочко П. П. Київська Русь / за заг. ред. В.Смоля. НАН України. Інститут археології, Інститут історії України. Київ : Альтернативи. 1998. 352 с.
8. Яковенко Н. Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України. Київ : Критика. 2006. 584 с.

Література з всесвітньої історії

1. Баженов О.Л. Історія первісного суспільства : навч.-метод. посіб. для студентів істор. факульт. денної форми навч. Кам'янець-Подільський : ФОПСисин О.В. 2014. 296 с.
2. Балух В. Історія античної цивілізації. В 3-х томах Т.1 Стародавня Греція. Київ, 2016
3. Балух В. Історія античної цивілізації. В 3-х томах Т.2 Стародавній Рим. Київ, 2016
4. Балух В., Коцур В. Історія середніх віків: У 2-х т. Т. 1. Раннє Середньовіччя : курс лекцій. Чернівці : ТОВ «Видавництво Наші книги». 2010. 496 с.
5. Балух В.О. Історія античної цивілізації : у 3 т.: підруч. для студентів ВНЗ. Т. 2. Стародавній Рим. 2-ге вид., стер. Чернівці : Наші книги. 2016. 848 с.
6. Балух В.О. Історія античної цивілізації : у 3 т.: підруч. для студентів вищ. навч. закл. Т. 1. Стародавня Греція. 2-ге вид., стер. Чернівці : Наші книги. 2016. 656 с.
7. Балух В.О. Історія античної цивілізації : у 3 т.: підруч. для студентів ВНЗ. Т. 3. Практикум. 2-ге вид. Чернівці : Наші книги. 2016. 544 с.
8. Балух В.О. Коцур В.П. Історія середніх віків. Т. 2. Високе і пізнє середньовіччя. Чернівці : ТОВ «Видавництво Наші книги». 2011. 616 с.
9. Балух В.О., Коцур В.П. Культура Античності : підруч. для студентів ВНЗ. 2-ге вид., стер. Чернівці : Наші книги. 2016. 632 с
10. Войтович Л.В., Козак Н.Б., Овсінський Ю.В., Чорний М.І. Medium aevum : середні віки. Підручник з історії середніх віків для історичних факультетів університетів. Львів : Тріада плюс, 2010. 511 с.
11. Голованов С.О. Історія стародавнього світу : навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. істор. спец. Т. 1. Всесвітня історія : в 5 т. Київ. Київ. ун-т ім. Б.Грінченка. 2016. 472 с.
12. Д'ячков С.В., Лиман С.І., Сорочан С.Б. Історія середніх віків : навч.-метод. посіб. Харків : ХНУ ім. В.Н.Каразіна, 2006. 128 с

13. Історія країн Латинської Америки. Острівні країни Карибського басейну. Гайана, Суринам, Гвіана : навч. посіб. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю.Федьковича. 2022. 192 с.
14. Козицький А. Новітня історія країн Азії і Африки. Львів. 2000.
15. Колоніалізм в історії країн Сходу (Актуальні проблеми вивчення) : навч.-метод. посіб. / упор. О.Ковальков. Кіровоград. 2014.
16. Коцур В., Балух В. Історія середніх віків. У 2 томах. Т. 1. Високе і пізнє середньовіччя. Київ. 2011.
17. Коцур В., Балух В. Історія середніх віків. У 2 томах. Том 1. Раннє Середньовіччя. Київ. 2010.
18. Крижанівський О.П. Історія Стародавнього Сходу : підруч. для студентів іст. спец. вищ. навч.закл. Київ : Либідь. 2009. 592 с.
19. Крижановська О.О., Крижановський О.П. Історія середніх віків : вступ до історії західноєвропейського Середньовіччя. Курс лекцій. Київ : Либідь. 2004. 368 с.
20. Орлова Т. Всесвітня історія. Історія цивілізацій. Київ. 2012.
21. Удич З. Історія стародавнього світу у схемах і таблицях. Київ : Мандрівець. 2009.
22. Шауренко А., Барвінок О. Історія первісного суспільства. Київ : Видавничий дім «Кондор». 2022. 192.
23. Шейко В., Кушнарєнко Н. Організація та методика науково-дослідницької діяльності. Київ. 2002.

Література з археології

1. Абашина Н.С., Козак Д.Н., Синиця Є.В., Терпиловський Р.В. Давні слов'яни. Археологія та історія : навч. посіб. Київ : «Стародавній світ». 2012.
2. Андросук Ф. Мечи викингів. Київ : Видавничий дім «Простір». 2013.
3. Археологія України : Курс лекцій : навч. посіб. / авт.: Л.Л.Залізняк, О.П.Моця, В.М.Зубар та ін. Київ : Либідь. 2005.
4. Баран В.Д. Давні слов'яни / Україна крізь віки. Київ. 1998. Т. 3.
5. Бунятян К.П. Давнє населення України : навч. посіб. Київ : Либідь. 1999.
6. Винокур І.С., Телегін Д.Я. Археологія України : підруч. для студентів істор. спец. вищ. навч. закл. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан. 2004.
7. Етнічна та етнокультурна історія України : у 3 т. Київ : Наукова думка, Т. 1. Кн. 2. Київ. 2005.
8. Залізняк Л. Первісна історія України. Київ : Вища шк. 1999.
9. Колеснікова В.А. Вікентій (Чеслав) Хвойка. Сторінки наукової біографії. Київ. 2007.
10. Крижицький С.Д., Зубар В.М., Русява А.Е. Античні міста-держави Північного Причорномор'я. Україна крізь віки : в 15 т. Т. 2. Київ. 1998.
11. Мезенцева Г. Дослідники археології України. Чернігів : Сіверянська думка. 1997.
12. Сегеда С. Антропологія. Київ : Либідь. 2009.
13. Ситник О. Культурна антропологія: походження людини і суспільства : навч. посіб. Львів : Видавництво Львівської політехніки. 2012.
14. Словник-довідник з археології / ред., укл. та керівн. авт. кол. Н.О.Гаврилюк. Київ, 1996.

ІНФОРМАЦІЙНИЙ РЕСУРС

1. URL : <http://history.org.ua> – сайт Інституту історії України
2. URL : <http://kozakbiblio.web-box.ru/audit.html/kozactvo-v-minulomu/chuhlib-taras-vasilovich-kultura-vjskovogo> // Чухліб Т. Козацька бібліотека
3. URL : www.memory.gov.ua/ - офіційний сайт Українського інституту національної пам'яті

Навчально-методичне видання

Укладачі:

Галуха Л.Ю., професор кафедри історії України, кандидат історичних наук, доцент
Давидюк Р.П., професор кафедри історії України, доктор історичних наук, професор
Мартинчук І.І., доцент кафедри всесвітньої історії, кандидат історичних наук, доцент
Пальчевський Р.С., доцент кафедри історії України, кандидат історичних наук, доцент, завідувач кафедри історії України
Слесаренко А.В., доцент кафедри всесвітньої історії, кандидат історичних наук, доцент
Шеретюк В.М., професор кафедри історії України, кандидат історичних наук, доцент, декан Факультету історії, політології та міжнародних відносин
Філіпчук І.В., доцент кафедри всесвітньої історії, кандидат історичних наук, заступник завідувача кафедри всесвітньої історії

**ПРОГРАМА ФАХОВОГО ВИПРОБУВАННЯ
ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 032 «ІСТОРІЯ ТА АРХЕОЛОГІЯ»
для вступників на здобуття ступеня вищої освіти «Бакалавр»
на основі здобутого ступеня (освітньо-кваліфікаційного рівня)
молодшого спеціаліста, бакалавра, спеціаліста, магістра та для вступників, які не
менше одного року здобувають ступінь бакалавра**

Рецензенти:

Шульга С.А., д.і.н., професор, Волинський національний університет імені Лесі Українки
Шеретюк Р.М., д.і.н., професор, Рівненський державний гуманітарний університет

Схвалено Радою факультету історії, політології та міжнародних відносин РДГУ
Протокол № 3 від «27» березня 2024 р.